

Yox olan varlıq, var olan yoxluq: Yaradılışın sirri harada gizləninir?

ELMİN SONU

(XXXI YAZI)

Seriyamızın bundan əvvəlki hissələrindən başlayaraq insan orqanizmində insanın necə yaranması haqda maraqlı faktları təqdim edirik. Ötən hissələrdə embrionun ana bətnində formalaşması zamanı ən vacib orqanların necə əmələ gəldiyindən və dünyaya gəlişin son hazırlıqlarından danışmışdıq. Bu hissədə insanın təhlükəsiz doğuluğu və dünyadakı ilk günlərini təmin etmək üçün yaradılış mexanizmlərindən danışacağıq- xüsusən ana orqanizmində gedən proseslərdən.



Yeni insanın təhlükəsiz doğuluğu və ilk dövrünü yaşaması üçün təşkil olunan proseslər

Körpənin doğulduğu andan bədənini yeni həyata uyğunlaşmalıdır. Bu uyğunlaşmanı asanlaşdırmaq üçün hamiləlik boyu hər cür faktor yaradılır. Bunun ən bariz nümunəsi ana südünün əmələ gəlməsi mərhələləridir.

Hamiləlik dövründə ananın hormonları ananın süd istehsalına hazırlayır. Süd istehsalı əsas olaraq beynindəki ön hipofiz vəzi tərəfindən istehsal olunan "prolaktin" adlı hormondan asılıdır. Hamiləlik dövründə bu hormonun aktivləşməsi və süd istehsalının başlanmasına plasenta tərəfindən istehsal olunan progesteron və estrogen hormonları tərəfindən maneə törədilir. Ancaq doğumdan sonra plasenta xaric edildikdə, qanda progesteron və estrogen səviyyələri azalır və süd istehsalına kömək edən prolaktin öz yerini alır.

Hormonlar arasındakı bu əlaqə sayəsində ana südü kimi qiymətli bir qida tam olaraq körpənin ehtiyac duyduğu anda hazır olur. Bu, şübhəsiz ki, mükəmməl prosesdir. Placenta bədənində içində olarkən həyatı funksiyaları yerinə yetirirdi, lakin indi onun xaric edilməsi vaxtdır. Bu, insan həyatı üçün son dərəcə vacibdir.

Göründüyü kimi, insanın yaradılışı zamanı hər saniyədə baş verən hər detal bir-birini tamamlayan bir prosesin hissələridir; biri olmadan digəri olmazdı. Təbii ki, bütün bunlar hər bir insanın ali bir qüdrətlə qurulduğunun əyani sübutudur.

Üstəlik, bu mərhələlər körpə doğulduqdan sonra da davamlı olaraq davam edir. Körpənin qida ehtiyacını ödəmək üçün ananın südü istehsalı da artır. İlk günlərdə təxminən 50 qram olan istehsal 6-cı aya qədər gündəlik 1 litrə qədər arta bilər. Ana südünün formulasını müəyyən etmək üçün çalışan elm adamları geniş araşdırmalardan sonra bunun mümkün olmadığını anladılar.

Ana südünün standart növü yoxdur. Hər bir ananın orqanizmi övladının ehtiyaclarına uyğun süd istehsal edir və bu süd körpəni heç bir xarici qidanın edə bilməyəcəyi dərəcədə qidalandırır. Araşdırmalar sübut edib ki, ana südündəki anti-

korlar, hormonlar, vitaminlər və minerallar körpənin ehtiyaclarına mükəmməl şəkildə uyğunlaşdırılır.

Ana südü əvəzinə başqa qidalardan istifadə körpənin ehtiyaclarını tam ödəyə bilməz. Məsələn, başqa heç bir qida maddəsi körpənin immun sistemi üçün lazım olan antikorları ehtiva etmir. Körpələr üçün klassik qidalandırıcı qida sayılan inək südü ilə müqayisədə ana südünün üstünlüyü daha aydın görünür. İnək südündə insan südündən daha çox kazein var. Kazein laxtalanmış (mayalanmış) süddə olan bir proteindir. Bu maddə mədədə daha böyük hissəciklərə parçalanaraq həzmini çətinləşdirir. Buna görə də inək südü ana südündən daha çətin həzm olunur. Ana südündə bu maddənin az olması körpə üçün idealdir.

Bu iki süd amin turşularının tərkibində də fərqlənir. Bu fərqli kompozisiya inək südü ilə qidalanan körpələrin plazmasında ümumi amin turşularının yüksək səviyyəsinə gətirib çıxarır, bəzi amin turşuları həddindən artıq yüksək, digərləri isə qeyri-kafi olur. Bu, mərkəzi sinir sistemine mənfi təsir göstərir və yüksək protein tərkibi böyrəklərə yük artırır.

Ana südünü fərqləndirən digər xüsusiyyət onun tərkibindəki şəkərdir. Həm ana südü, həm də inək südü eyni növ şəkər, laktoza ehtiva edir. Bununla belə, insan südündəki laktoza miqdarı (litrdə 7 qram) inək südündən (litrdə 4,8 qram) çoxdur. Bundan əlavə, inək südündəki iri, laxtalanmış hissəciklər nazik bağırsaqdan çox yavaş keçir. Bu, əsas suyun və laktozanın böyük ölçüdə nazik bağırsağın birinci hissəsində sorulmasına imkan verir.

Ana südünün laxtalanmış hissəcikləri isə nazik bağırsaqdan asanlıqla keçir, su və laktoza isə yoğun bağırsağa çatır. Bu, insanlar üçün çox faydalı olan və faydalı bakteriyaların böyüməsini dəstəkləyən bağırsağın quruluşunu yaradır. Ana südündə bol olan laktozanın ikinci faydası odur ki, o, sinir sistemində mühüm strukturların əmələ gəlməsində rol oynayan "serebrozid" adlı maddənin sintezini asanlaşdırır.

Ana südü ilə inək südünün tərkibindəki yağ tərkibi demək olar ki, eyni olsa da, bu yağların keyfiyyəti fərqlidir. Ana südündəki linoleik turşu körpənin qidadan ehtiyac duyduğu yeganə yağ turşusudur.

Ana südünü fərqləndirən digər xüsusiyyət onun duz və mineral tərkibidir. İnək südünün tərkibində insan südündən qat-qat çox duz və mineral var. Məsələn, inək südündən daha çox kalsium və fosfor ehtiva edir. Ancaq bu iki maddənin

nisbətleri o qədər fərqlidir ki, körpənin kalsium mübadiləsinə mənfi təsir göstərir. Buna görə də körpələrə həyatın ilk günlərində inək südü vermək onların qanında kalsium səviyyəsini aşağı sala və müəyyən sağlamlıq problemlərinə səbəb ola bilər. Bundan əlavə, ana südünün tərkibində 50% dəmir var. Bu miqdar inək südündə az olduğu üçün inək südü ilə qidalanan körpələrdə tez-tez dəmir çatışmazlığı anemiyası yaranır.

Vitamin tərkibi ana südünü körpələr üçün vacib edən başqa bir amildir. Ana südü və inək südü vitamin tərkibinə görə əhəmiyyətli dərəcədə fərqlənir. Hər iki süddə eyni miqdarda A vitamini olduğu halda, ana südündə E, C və K vitaminləri daha çoxdur. D vitamini də körpə üçün kifayət qədər miqdarda olur.

Ana bətnindəki qorunan və mikropsuz mühitdən dünyaya çıxan körpə xarici aləmdə çoxsaylı mikroblarla mübarizə aparmalıdır. Ana südünün ən mühüm xüsusiyyətlərindən biri də infeksiyalara qarşı qorunmasıdır. Ana südündən uşağa ötürülən qoruyucu hüceyrələr (antikorlar) körpənin əvvəllər tanımadığı mikroblarla sanki onlardan xəbərdar kimi mübarizə aparmasına şərait yaradır. Xüsusilə doğumdan sonra ilk bir neçə gün ərzində ifraz olunan "kolostrum" adlanan süddə bol olan antikorlar birbaşa qoruyucu təsir göstərir.

Ana südünün uşağa yüngüldən çox ciddiyyə qədər infeksiyalara qarşı təmin etdiyi bu qoruma ilk bir neçə ayda xüsusilə vacibdir və faydaları ana südü ilə qidalanma müddəti ilə mütənəsib olaraq artır.

Ana südünün körpə üçün faydaları hər gün daha aydın görünür. Ana südü ilə bağlı yeni kəşf edilən faktlardan biri də körpənin iki il ana südü ilə qidalanmasının son dərəcə faydalı olmasıdır. Elmin yeni kəşf etdiyi bu mühüm məlumat 14 əsr əvvəl Quranda bizə belə bildirilmişdir: "Biz insanlara ata-anasını tövsiyə etdik. Anası onu sıxıntının üstünə sıxıntı ilə daşdı. O, iki il ərzində süddən kəsiləcək. Mənə və ata-anasına şükür et, dönüş Mənədir". (Loğman surəsi, 14)

Təkamülçülər insanın təkamülü yalanına dəlil kimi üstün yaradılışın dəlili olan doğuşdan istifadə etməyə çalışmışlar. Yeni bir insanın yaradılışındakı hər mərhələnin çox dəqiq bir proqrama görə baş verdiyi bu gün embriologiyada danışılmaz bir həqiqətdir. Bəs təkamülçülər bu yaradılış həqiqətini necə özlərinə dəlil kimi təqdim etməyə çalışırlar? 19-cu əsrin sonlarında təkamülçü bioloq Ernst Hekkel "Ontogenez Filogenizi



Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyi

Yazı Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyə dəstəyi ilə "Elmi-kütləvi, mədəni-maarif, təhsil proqramlarının hazırlanması" istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb



təkrarlayır" tezisini irəli sürdü. Bu tezisə görə, Hekkel canlı rüşeymlərin inkişafı əsnasında əcdadlarının keçirdikləri təkamül prosesini təkrarladıqlarını müdafiə edirdi. Məsələn, o, insan rüşeyminin ana bətnində inkişafı zamanı əvvəlcə balıq, sonra sürünən xüsusiyyətlər nümayiş etdirdiyini və nəhayət insana çevrildiyini irəli sürdü.

Tezliklə bu tezin yalan olduğu aydınlaşdı. İnsan rüşeyminin ilk dövrlərində meydana çıxdığı iddia edilən "qəlsəmələrin" əslində insanın orta qulaq kanalı, paratiroid vəzləri və timus vəzlərinin başlanğıcı olduğu məlum oldu. Embrionun yumurta sarısı kisəsinə bənzədilmiş hissəsinin əslində körpə üçün qan istehsalından məsul olan bir kisə olduğu ortaya çıxdı. Quyuq olduğu iddia edilən hissənin isə insanın onurğa beyni olduğu dəqiqləşdi. Hekkel bu nəzəriyyəni irəli sürdükdən qısa müddət sonra təkamülçülər özləri də onun əsassızlığını etiraf etdilər. Neo-darvinizmin aparıcı simalarından olan Corc Qaylord Simpson bu nəzəriyyənin əsassızlığını belə ifadə etmişdir:

"Hekkel təkamül inkişafını səhv təqdim etdi. Bu gün canlıların embrioloji inkişafının onların keçmişini əks etdirmədiyi qəti şəkildə məlumdur".

Hekkelin nəzəriyyəsinin əsassızlığı 1920-ci illərdə aparılan elmi müzakirələrdə də etiraf edildi. Sonradan (1950-ci illərdə) bu mövzu dərsləklərdən tamamilə çıxarıldı.

Hekkel öz nəzəriyyəsinin irəli sürərək təkamülçü elm adamlarının ənənəsini pozmamış, hətta nəzəriyyəsi ilə bağlı xəyali rəsmlər də çıxarmışdır. Embriologiya elmi bir qədər də inkişaf etdikdə və iddialarının saxta olduğu ortaya çıxdı, o, digər həmkarlarından fərqli bir yol getmədiyini etiraf etdi:

"Bu saxtakarlıq etirafından sonra özümü utanmış və qınanmış hesab etməliyəm. Amma mənim təsəlvivericim budur: Günahkar vəziyyətdə yan-yanı durduğumuz yüzlərlə dostumuz, çoxlu etibarlı müşahidəçilərimiz və bir çox məşhur bioloqlar

var ki, onların ən yaxşı biologiya kitablarında, tezislərində və jurnallarında mənimki ilə eyni dərəcədə saxtakarlıqlar, qeyri-dəqiq məlumatlar, təhrif edilmiş, sxemləşdirilmiş və yenidən təşkil edilmiş rəqəmlər var".

Bu etiraf həm də Hekkelin embriologiyaya təkamülə dəlil kimi istifadə etmək cəhdlərinin tamamilə cəfəngiyyat olduğunu ortaya qoydu.

Bütün insanlar ana bətnində sadə sperma hüceyrəsi kimi yaranırlar. Xüsusi yaradılmış şəraitdə onlar bir yumurta ilə birləşdilər və sonra tək bir hüceyrə kimi həyata başladılar. İlk insandan bəri hər bir insan bu prosesi yaşamış və yazımızda təsvir etdiyimiz möcüzəli mərhələlərdən keçmişdir.

Yaradıcı Quranda bunu bizə belə bildirir:

"Məgər insan onu bir damla sudan yaratdığımızı görmürmü? İndi o, aşkar düşməne çevrilib. O, öz yaradılışını unutdu və Bizə inanmayıb dedi: "Bu sümükler çürüdükdən sonra onları kim dirildəcək?" De: "Onları ilk yaradan dirildəcək. O, hər bir məxluqatı bilir". (Yasin surəsi, 77-79)

Həyatın cansız maddədən təsəvvüfən əmələ gəldiyini iddia edən təkamül nəzəriyyəsi kainatdakı və canlılardakı möcüzəvi nizamın elmi şəkildə nümayişi ilə təkrar edilmişdir. Beləliklə, Qüdrətli Yaradanın bütün kainatı və canlıları mükəmməl proqramla yaratması elmlə sübuta yetirilmişdir. Bu gün təkamül nəzəriyyəsinin yaşatmaq üçün dünya miqyasında aparılan təbliğat yalnız elmi həqiqətlərin təhrif edilməsinə, qərəzli şərhə, elm pərdəsi altına alınmış yalanlara və saxtakarlığa əsaslanır.

Lakin bu təbliğat həqiqəti gizlədə bilmədi. Elm inkişaf etdikcə Yaradılışın möhtəşəmliyi daha aydın faktlarla sübut olunur və elm tərəfindən etiraf edilir. Növbəti hissələrdə elmin bu sahədə ortaya qoyduğu çoxsaylı faktları təqdim edəcəyik.

(Ardı olacaq)

Elçin Bayramlı